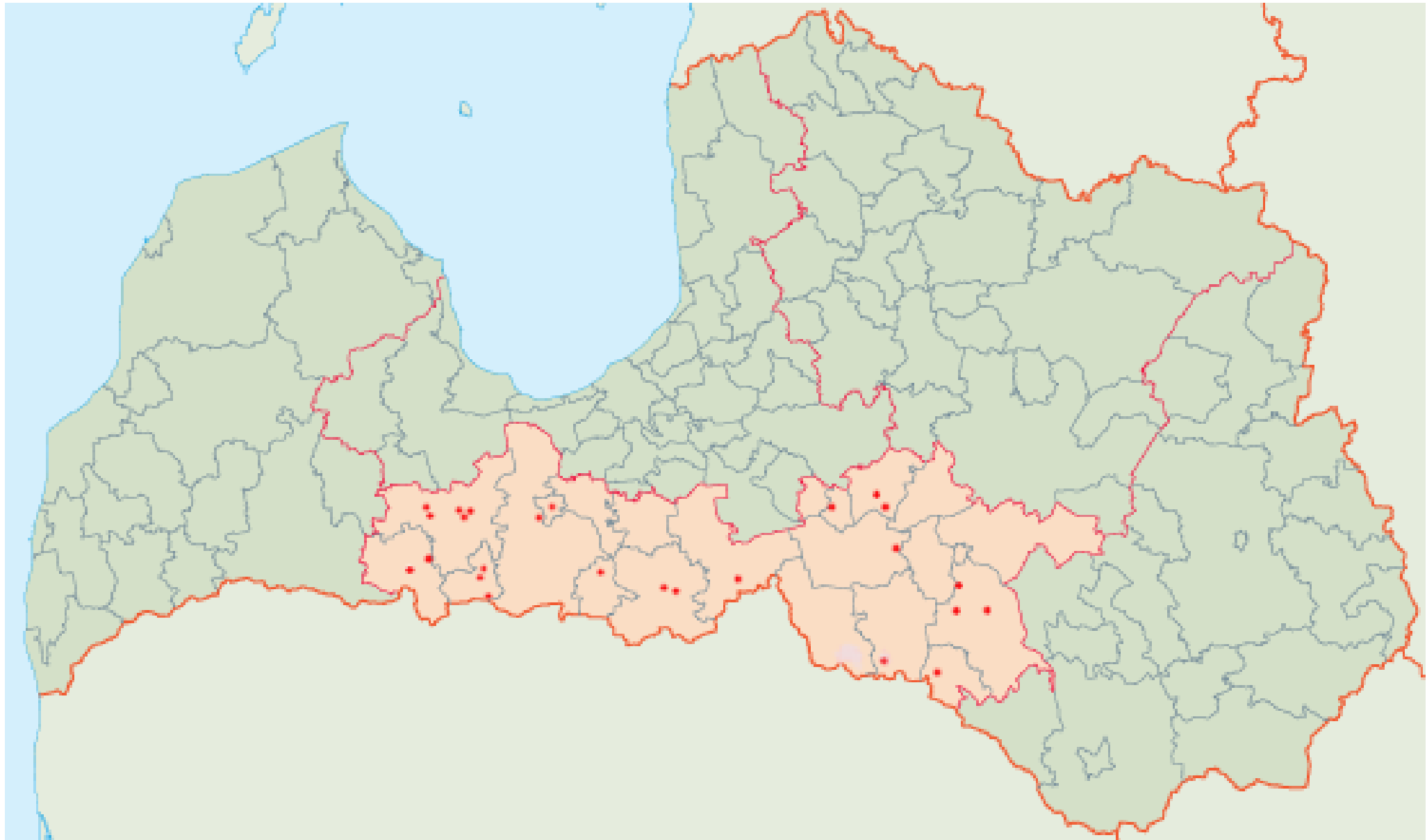

«BALTU CEĻŠ» OBJEKTU GIDS

«Latviešu karavīrs» Biedrība
LU Latvijas vēstures institūts,
arheoloģijas nodaļas
zinātniskais asistents
Normunds Jērumš

Identificētie zemgaļu un sēļu kultūrvēsturiskie piesaistes objekti kartē

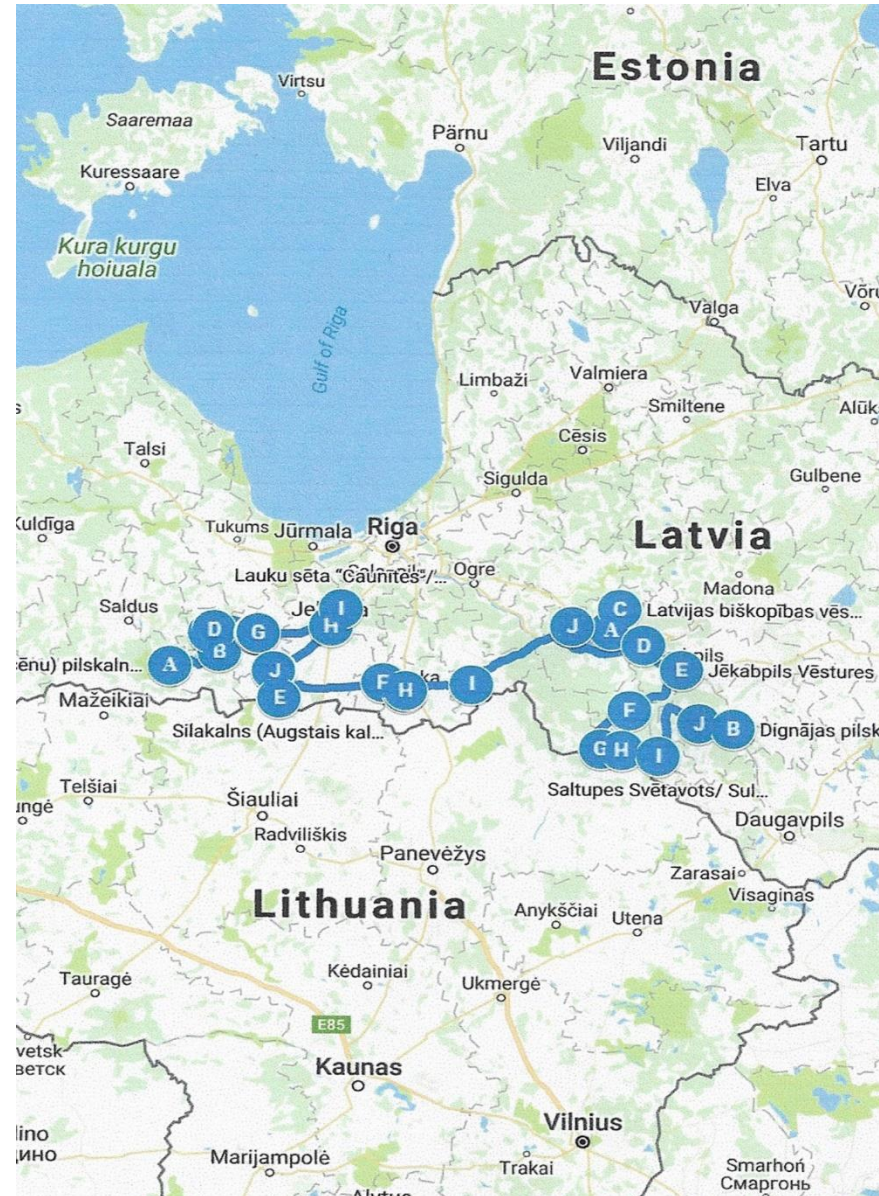

Identificētās 27 tūrisma piesaistes vietas, kuras iekļautas starptautiskajā tūrisma maršrutā “Baltu ceļš”

- *Dobes (Incēnu) pilskalna arheoloģiskais komplekss*
- *Spārnu pilskalns*
- *Svētes ezers un Elkus kalns*
- *Zebrus ezers un Ezerlūķu pilskalns*
- *Dobeles pilskalns ar pilsdrupām*
- *Dobeles novadpētniecības muzejs*
- *Dobeles Amatu māja*
- *Ģ.Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzejs*
- *Lauku sēta “Caunītes”*
- *Tērvetes 12.gs. koka pils*
- *Tērvetes arheoloģiskais komplekss*
- *Silakalns (Augstais kalns)*
- *Mežotnes pilskalna arheoloģiskais komplekss*
- *Bauskas pils*
- *Bauskas muzejs*
- *Bārbeles sēravots*
- *Meļķitāru Muldakmens*
- *Biedrības “Baltaine” radošā māja Koknesē*
- *Latvijas bīskopības vēstures muzejs*
- *Sēlpils pilskalns*
- *Jēkabpils Vēstures muzeja Brīvdabas nodaļa “Sēļu sēta”*
- *Viesītes muzejs “Sēlija”*
- *Jāņa Jaunsudrabiņa muzejs “Riekstiņi”*
- *Stupeļu pilskalns*
- *Saltupes svētavots*
- *Amatniecības centrs “Rūme”*
- *Dignāja pilskalns*

Izveidotais “Zemgaļu un sēļu vēsturi raksturojošs tūrisma maršruts “Baltu ceļš”

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

Auces novads: Dobes (Incēnu) pilskalna arheoloģiskais komplekss

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

Auces novads: Dobes (Incēnu) pilskalna arheoloģiskais komplekss

Savdabīgs un unikāls ir senais zemgaļu Dobenes zemes centrs – Dobes pilskalns. Tiek uzskatīts, ka senais zemgaļu pilskalns ierīkots, daļēji pārveidojot vienu no Dobes paugurgrēdas pakalniem. Taču tas izceļas uz apkārtnes atrodoties lauku klajumā, kas liek būt piesardzīgiem apgalvojumos par to dabisko izcelsmi. Iespējams, šis pilskalns ir viens no retajiem piemēriem, kas izveidots mākslīgi. Dobes (vācu: hûs Dobên) pilskalns atrodas rietumos no Kokmuižas, pagriezienā pirms Kokmuižas pie Avīknes upītes, ziemeļrietumos no tās atrodas Meža kalns. Tuvojoties pilskalnam jau no tāluma var pamanīsi tā izteiktās formas. Ja ir vēlme pārliecināties, cik tālu bija iespējams pamanīt tuvojošos ienaidnieku, jāuzkāpj uz pilskalna vaļņa. No tā paveras iespaidīgs skats uz apkārtni.

Pilskalns ir gandrīz četrstūrainš ar labi nostiprinātām ar stāvām malām. Pilskalna austrumu un dienvidaustrumu pakājē atradusies senpilsēta, par ko liecina biezais kultūrslānis ar lausku un senlietu atradumiem. Šo pilskalnu noteikti vērts apmeklēt, jo uzskata, ka Dobes (Incēnu) pilskalnā ir bijis Dobenes pilsnovada senais centrs un galvenais nocietinājums. Rakstītos avotos Dobes pilskalns pirmoreiz minēts 1272. gadā Zemgales dalīšanas līgumā. Dobes pils Atskaņu hronikā minēta ar to, ka pēc sakāves pie Tērvetes pils, ordeņa mestrs pieņēma uzcelt pili Dobenes novadā. Drīz vien ordeņa garnizonam uzbruka žemaišu karaspēks, bet kaujā pie Dobes nespēja to ieņemt. Pēc Durbes kaujas zaudējuma 1260. gadā krustneši paši pameta Dobes pili.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

Auces novads: Spārnu pilskalns

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

Auces novads: Spārnu pilskalns

Netālu no Zebrus ezera Īlē, Zemgalei neparasti skaistā, kalnainā apvidū, mežu un ezeru ieskauds atrodas Spārnu pilskalns. Tas ir viens no senajiem zemgaļu zemju centriem Spārnu pilskalns. Pilskalns atrodas Spārnu ezera krastā pie Sesavas upes iztekas. Pilskalna atrašanās vieta un atradumi apstiprina uzskatu, ka Spārnu kalnā atradusies vēstures avotos minētās un nostāstiem apvītais Spārnenes zemes centrs - Spārnenes pils (costrum Sparnene). Kalna malas ir neparasti stāvas, gandrīz 45° leņķī, kas zemgaļu pilskalnā ir retums. Spārnu pilskalns orientēts Ziemeļu – dienvidrietumu virzienā.

Pilskalns labpatiks dabas mīļotājiem, jo tas apaudzis ar kokiem un krūmiem, daudz kritalu. Šeit var baudīt dabu, pastaigāties un nofotogrāfēties. Atradumi pilskalnā, atrašanās vieta, kā arī pilskalna un Spārnu ezera nosaukums apstiprina uzskatu, ka Spārnu kalnā atradusies vēstures avotos un teiksmās bieži pieminētais Spārnenes zemes centrs - Spārnenes pils (costrum Sparnene). Pilskalna malu neparastais stāvums kalnam visapkārt turas ap 10 metru augstumā, bet pēc tam pariet lēzenākā kritumā. Pēc 1272. gada Rīgas domkapitula dokumenta zināms, ka Spārnenes zemē bijušas 19 administratīvās vienības, kuras sauktas par novadiem jeb provincēm. Pirms plāno doties uz šejieni, izlasi seno teiku par pīli, kura, ielaista kādā pilskalna caurumā, pēc tam izpeldējusi ezerā.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

Bauskas novads: Bauskas pils

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

Bauskas novads: Bauskas pils

Zemgales viduslaiku pērle ir Bauskas pils. Pils atrodas Bauskas pilsētas teritorijā, gleznainā ainavā uz zemes strēles starp Mūsas un Mēmeles upi, netālu no vietas, kur, tām saplūstot, veidojas Lielupe. Bauskas pils ansamblis sastāv no divām daļām. Vecā – 15.gs. Livonijas ordeņa pils. Jaunā – Kurzemes hercogu rezidence (celta 16.gs. beigās). Bauskas pils raksturo 15.-17.gs. militāro būvju arhitektūru Latvijā.

Celtne ir vienīgā daļēji saglabājusies Kurzemes un Zemgales hercogu Ketleru rezidence, kā arī vienīgais arhitektūras piemineklis Latvijā, kas ilustrē manierisma laika piļu arhitektūras un lietišķi dekoratīvās mākslas izpausmes Kurzemes hercogistē. Arheoloģisko izrakumu izpētes laikā noskaidrots, ka Bauskas pils vietā Mēmeles krastā agro metālu laikmetā (ap 1500.g.pr.Kr.) atradās nocietināta baltu apmetne. Ir izteikta hipotēze, ka Livonijas ordeņa pils celta zemgaļu apmetnes jeb zemgaļu pils vietā, par ko liecina arheoloģisko izrakumu laikā atrastās 2.-12.gs. senlietas un bezripas keramikas lauskas. Bauskas pils muzeja krājumā atrodas arheoloģiskajos izrakumos iegūtie materiāli, foto negatīvi, fotogrāfijas, kas satur informāciju par pils arhitektūru vai atspoguļo vēsturisku notikumu norises tajā, gleznas, gravīras, zīmējumi un plāni, kuros attēlota Bauskas pils, mēbeles, trauki, mākslas priekšmeti. Viena no pils ekspozīcijas zālēm veltīta zemgaļu vēsturei.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti :

Bauskas novads: Bauskas muzejs

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti :

Bauskas novads: Bauskas muzejs

Bauskas muzejs atrodas pilsētas senākās daļas centrā – Rātslaukumā pie dzīvākās satiksmes maģistrāles – Kalna ielas, kādreizējās viesnīcas „Kurzeme” ēkā. Muzeja krājumu veido vairāk par 56 tūkstošiem vienību: senlietas, fotogrāfijas, dokumenti, grāmatas, mēbeles, darba rīki, sadzīves priekšmeti un citas vēstures liecības. Plašajās izstāžu zālēs regulāri apskatāmas vēsturiskās, mākslas, un citas izstādes. Muzeja speciālisti veic zinātniski pētniecisko darbu, veido izstādes, sniedz konsultācijas par Bauskas novada vēsturi, kā arī vada ekskursijas muzejā un pilsētā. Muzejā darbojas Tautas lietišķās mākslas studijas "Bauska" audējas, kuras arī sniedz konsultācijas par Zemgales novada tautas tērpa komplektēšanu un izgatavošanu. Muzejs vāc un komplektē, zinātniski apstrādā, saglabā un popularizē sabiedrībā arheoloģijas, vēstures, mākslas un etnogrāfijas materiālus par Bauskas novada vēsturi no vissenākajiem laikiem līdz mūsu dienām. Muzeja darbība vērsta uz Bauskas pilsētas, novada un citu novadu skolu audzēkņiem, iedzīvotājiem un tūristiem, visiem interesentiem, kuri vēlas iepazīties, apskatīt un sajust bagāto Bauskas novada vēsturi, kultūru, papildināt savas zināšanas vai veikt kādas konkrētas novada vēstures tēmas izpēti. Muzeja krājumā ir plašs un bagāts zemgaļu arheoloģiskais materiāls, kuram ir liela izziņas vērtība.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

Dobeles novads: Dobeles pilskalns ar pilsdrupām

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

Dobeles novads: Dobeles pilskalns ar pilsdrupām

Dobelē Bēzres upes kreisajā krastā atrodas spēcīgais Dobeles pilskalns, uz kura 14.gs. celta Livonijas pils. Dobeles pils ar zemgaļu varonīgajām cīņām minēts 13.gs. rakstītajās hronikās. Dobeles pilskalns (Doblen, Dubelene, Dobelen, Doblin, Dobbleena) atrodas Dobeles pilsētas rietumu malā, Bēzres labajā krastā, uz stāva zemes raga starp Bēzres upi austrumos un avotainu gravu ziemeļu un rietumu pusē.

Pilskalns ierīkots uz zemesraga ar stāviem sāniem, tos šķērsām pārrokot ar vienu vai vairākiem grāvjiem un izmestās zemes uzmetot valnī. Dobeles pils pirmoreiz dokumentos minēta 1254. gadā, kad šajā vietā pastāvēja nocietināta zemgaļu koka pils - Dobeles pilsnovada pārvaldes centrs. Livonijas krusta karu laikā Dobeles apkārtnē norisinājās sīvas kaujas ar vācu krustnešiem. Zemgaļi izrādīja milzīgu pretestību ienaidniekiem, kuri tā arī nespēja pili ieņemt. Dobeles pils laika posmā no 1279. līdz 1289. gadam izturēja sešus Livonijas ordeņa aplenkumus. Kad viss apvidus bija nopostīts, zemgaļi paši savu pili 1289. gadā nodedzināja un neuzvarēti devās uz Lietuvas dižkunigaitijas teritoriju. Pēc Vartberges Hermana hronikas ziņām, 1335.gadā mestrs Eberhards no Monheimas laikā ordeņa brāļi Dobelē sāka celt savu akmens pili (Mugurēvičs 2005, 77). To pilnveidoja un nostiprināja vēl mestra Gosvina no Herikes valdīšanas laikā (1345 – 1359). Ordeņa bruņinieki izvēlējās vietu savai pilij vecajā zemgaļu pilskalnā, jo tas atradās stratēģiski izdevīgā un dabiski aizsargātā vietā. Dobeles ordenpils celta no laukakmeņiem.

Plānā pils veido šauru, izstieptu trijstūri, kurš stiepjas no dienvidrietumiem uz ziemeļaustrumiem. Mūra pils vecākā daļa atradusies pašā ziemeļaustrumu galā uz pilskalna šaurākās un stāvākās vietas.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

Dobeles novads: Zebrus ezers un Ezerlūķu pilskalns

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

:

Dobeles novads: Zebrus ezers un Ezerlūķu pilskalns

Viena no visteiksmainākajām un noslēpumainākajām ar teikām, nostāstiem un mītiem apveltītām vietām Zemgalē ir Zebrus ezers un tā apkārtnē ar Ezerlūķu pilskalnu. Ja aizrauj daba un aktīvā atpūta, kā arī vilina viss mītiskais, tad Zemgalē lielākais ezers un tā apkārtnē ir īstā vieta, kur iesākt savu brīvdienu ceļojumu. Rakstnieks Kārlis Leviņš to ir nodēvējis par teiksmoto ezeru, kura krastos staro seno, brīvo latvju dzīves burvība.

Ezerlūķu pilskalns atrodas Zebrus ezera austrumu krastā ap 300 m no Ezerlūķu mājām. Pilskalns ir augsts, atsevišķi stāvošs kalns lauka vidū, kas apaudzis ar kokiem un no visām pusēm norobežots ar 30 m stāvām augstām nogāzēm, kas mākslīgi nostāvinātas līdz 10 m no augšas. Pilskalnu rietumu nogāze stāva un noiet uz ezeru, pretējā nogāze lēzeni noiet uz apkārtējiem laukiem. Norādes par aizsarggrāvi ir vāji saskatāmas.

Pilskalna apdzīvotības laiks un tā funkcija vēl nav noskaidrota. Iespējams tas kalpojis vietējiem iedzīvotājiem kā patvēruma vieta uzbrukuma gadījumā, vai arī tas izmantots kā novērošanas punkts, kas veic svētvietas Elkus kalna aizsardzības funkcijas. 1949.gadā pilskalnu apsekojis Vēstures muzeja speciālists K.Rozītis, kas konstatēja pilskalna Rietumu pakājē, ezera krastā papildus nocietinājums, iespējams priekšpils vietu. Pēc vietējo cilvēku nostāstiem, agrāk no Zebrus ezera salas uz kalnu ir bijis no plienakmeņiem izlikts ceļš. Tagad ezera ūdens līmenis ir cēlies un tas vairs nav atrodams. Leģenda vēsta par Dievu vai Priesteru ceļu, kas no Elkus kalna vedis pāri ezeram. Netiešas liecības par zemūdens ceļu liecina hidroarheoloģiskie pētījumi, kuros konstatēts, ka Zebrus ezera dibenā 0.5 – 2 m dziļumā ir dabiski veidojusies akmeņu grēda, apmēram 5 – 20 m plata un 400 m gara. Pa to lielie meža dzīvnieki varējuši pāriet ezeru.

Teiksmainais un noslēpumiem bagātais Zebrus ezers aizņem 420 ha platību, tas ir lielākais ezers Zemgalē, 3,6 km garš, 1,75 km plats, samērā sekls, vietām dziļums sasniedz 3.9 m. Ezera apkārtnē ir konstatētas vairākas dzelzs laikmeta apmetnes, kapulauki un pilskalni. Ezers ir makšķernieku iecienīts, jauku atpūtu piedāvā netālu esošais kempings “Niedras”¹⁶. Objekta apmeklējums piemērots vairāk tiem, kuri ir aktīvās atpūtas piekritēji.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

Dobeles novads: Svētes ezers un elkus kalns

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

Dobeles novads: Svētes ezers un elkus kalns

Par vienu no ievērojamākajām zemgaļu kulta vietām var uzskatīt Svētes ezeru un tam blakus esošo Elkus kalnu. Abi dabas objekti atrodas ainaviskā, mežiem un purviem ieskautā vietā, kur aizvēstures periodā norisinājās zemgaļu kulta rituāli, un tiek uzskatīti par zemgaļu svētvietu, ko apstiprina arheoloģiskie izpētes darbi. Pagātnes varenība šeit jūtama caur slēptiem akmens krāvu un neparastiem dabas veidojumiem, un ir grūti pieejama apskates vieta. Taču tas nav šķērslis izziņas kārajiem vēsturniekiem vai piedzīvojumu alkstošajiem aktīvās atpūtas cienītājiem. Ļaudis, kuri apmeklējuši šo vietu, visi kā viens apstiprina, ka šeit vēl arvien jūtama seno laiku savdabīgā dvesma.

Zebrus Elkus kalns atrodas Zemgales rietumu daļā apmēram vienādā attālumā no trijiem pilskalnu iezīmētiem zemgaļu centriem Dobes, Spārnenes zemēs un vārdā nenosaukta zemes centra Kartavu kalnā. Elkus kalns ir 600 x 250 m liels un ap 20 m augsts reljefā pilnīgi norobežots kalns, kuru no visām pusēm ietver purvājs vai purvains ezers.

Kalns atrodas starp diviem ezeriem – Zebrus un Svētes ezeriem. Svētes ezera platība ir 55 ha, tā garums 1,2 km, platums 0,5 km. Ezera krastos vasarā zied dzeltenās un baltās ūdensrozes. Gar ainaviskā ezera krastu ved kājnieku taka. Iespējams, ka abi ezeri senatnē bijuši savienoti vienā lielā ezerā. 19.gs. vidū novadpētnieks A.Bīlenšteins ap Elkus kalnu fiksējis no akmeņiem veidotu valni. A.Bīlenšteins fiksējis, ka reiz kalnā atrasts akmens ar iekaltiem rakstiem, bet akmens esot saspridzināts. Vēlāk 20.gs. pierakstīti nostāsti, ka kalnā atrasts akmens ar iedobumu, kas ir ļoti raksturīgi kulta vietu akmeņiem. 20.gs. sākumā vietējie iedzīvotāji akmeņus aizveduši, lai izmantotu tos ēku būvniecībā. 19.gs. vidū novērots, ka uz Elkus kalna bijusi īpaši liela augu daudzveidība un audzelība. Mūsdienās Elkus kalna virsotnē akmeņu atlicis maz, bet daudz no kalna noveltu akmeņu ir tā pakājē iepretī Svētes ezeram. Vietējie iedzīvotāji Jāņu dienā kalnā savāktās zāles izmantojuši tautas dziedniecībā. Svētes ezers un Elkus kalns ir vienots svētvietas komplekss, kurš, iespējams, ieņēma nozīmīgu vietu vietējo zemgaļu novadu dzelzs laikmeta kultūrā.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

Dobeles novads: Dobeles novadpētniecības muzejs

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

:

Dobeles novads: Dobeles novadpētniecības muzejs

Dobeles muzejs nes vēstījumu par tagadējā Dobeles novada pirmajiem iedzīvotājiem zemgaļiem, muzeja ekspozīcijā apskatāmi rekonstruēti zemgaļu apģērbi, autentiski priekšmeti (sadzīves priekšmeti, rotaslietas, ieroči); akcentēta Dobeles pils vēsture; maketā iespējams aplūkot, pils izskatu neilgi pirms sabrukšanas, redzami stilizēti 16.-17. gs. tērpi; parādīti etnogrāfiskie Dobeles apkaimes vīra un sievas tautas tērpi, lauku sadzīves priekšmeti 19./20gs. mijā; iekārtota stilizēta pilsētnieku dzīvojamā istaba, kurā apskatāmas trešā LR prezidenta Alberta Kvieša (1881-1944) klavieres; atvēlēta telpa Dobelē dzimuša koktēlnieka Augusta Siliņa (1906–1978) darinājumiem un viņa veidotajai guļamistabas iekārtai. Atsevišķi izvērstas tēmas: medicīna- aptieka, slimnīca un ārsta Edgara Francmaņa (1878-1954) personība; izglītība- pirmās skolas, Dobeles pamatskola, Dobeles pilsētas ģimnāzija; kultūras dzīve- pasākumi mūzikā un teātris; Dobeles vārdā nosauktā kājnieku pulka vēsture un apskatāmi militāri vēsturiskie priekšmeti; reliģiskās domas vēsture Dobelē, mācītāja Augusta Bīlenšteina (1826-1907) personība. Dobeles pilsētas vēstures apskatītais laika posms ir aptuveni no 13. gs. līdz 20. gs. 40-tajiem gadiem. Muzejs regulāri rīko tematiskās izstādes un ekspozīcijas. Gida pavadībā var izzināt seno zemgaļu un Dobeles vēsturi.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

Dobeles novads: Dobeles Amatu māja

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

Dobeles novads: Dobeles Amatu māja

Dobeles amatu māja ar tās mājīgo atmosfēru pulcē radošus, pozitīvi domājošus cilvēkus. Ik dienas te kladz stelles, ņirb adīkļi, prasmīgās rokās top zeķes, cimdi, sedziņas un šalles. Pērļotāju pirksti veido krāšņas rotas, filcētāju rokās top lielāki un mazāki darbi no vilnas kārsuma. Dobeles Amatu mājā ir radīta labvēlīga vide senu un mūsdienu amatu apgūšanai – te iespējams demonstrēt, iemācīties un nodot tālāk visdažādākās prasmes un zināšanas.

Šeit var aust, adīt, tamborēt, velt vilnu, darināt rotas, izšūt, vērpt un šķeterēt, grebt karotes, darināt no māla un ielāgot latviešu tautas virtuves gudrības. Amatu mājas izstāžu zālē amatnieki un mākslinieki var izrādīt savu veikumu. Katru gadu septembrī tiek organizēts plenērs. Gadatirgi – četras reizes gadā: Jurgā tirgus (aprīlī), Zāļu tirgus (jūnijā), Mārtiņdienas tirgus (novembrī), Ziemassvētku tirgus (decembrī); latviešu tautas gadskārtu godi: septembrī – Miķeļi, oktobrī – Ražas diena un Veļu vakars, decembrī – Ziemassvētki, februārī – Meteņi, aprīlī – Lieldienas. Tradicionāli Dobeles Amatu mājā norisinās arī pasākums “Satiec savu Meistaru”; aprīlī “Atvērto durvju dienā” ikvienam interesentam ir iespēja iepazīt Amatu mājas rosīgo dzīvi; jūnijā piedāvā bērniem un jauniešiem apgūt dažādus amatu prasmes radošajā nedēļā “Radošā vasara”.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

Jelgava: Ģ. Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzejs

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

Jelgava: Ģ. Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzejs

Ģederta Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzejs ir bijušais Kurzemes provinces muzejs, kurš bija slavens ar savu bagāto arheoloģiskā materiāla krājumu un ekspozīciju. Šodien muzejs ir viens no lielākajiem pašvaldību muzejiem Latvijā, kura ekspozīcija vēsta par Ģedertu Eliasu, Jelgavas un Zemgales vēsturi un pašu muzeja ēku – Academia Petrina. Muzeja ēka ir viena no retajām senajām celtnēm, kas Jelgavā saglabājusies pēc 2. pasaules kara. Šajā ēkā atradās pirmā augstskola Latvijā (1775.g.), 1815. gadā te nodibināta Kurzemes Literatūras un mākslas biedrība – pirmā zinātniskā biedrība Baltijā, kuras biedri nodibināja otro vecāko muzeju Latvijā – Kurzemes Provinces muzeju. Līdz mūsdienām muzeja krājumā saglabāties liels skaits arheoloģisko priekšmetu no Zemgales un Kurzemes novadiem. Ģ.Eliasa Jelgavas un mākslas muzeja pastāvīgā ekspozīcija “Aizvēsture un Livonijas periods” atspoguļo Zemgales vēsturi aizvēstures un Livonijas konfederācijas periodā. Balstoties uz arheoloģiskā materiāla bāzes, vitrīnās “Akmens laikmets un agro metālu periods”, “Agrais un vidējais dzelzs laikmets” un “Vēlais dzelzs laikmets” ir izvietoti arheofakti gan no akmens laikmeta cilvēku apmetnēm Zemgales novadā, gan no seno zemgaļu kapulaukos un pilskalnos atrastā arheoloģiskā materiāla. Muzeja ekspozīcija ir papildināta ar Dobeles, Dobes, Mežotnes un Tērvetes seno zemgaļu koka piļu rekonstrukcijām, kompilējot tās ar pilskalnu fotoattēliem mūsdienās, tādējādi muzeja apmeklētājiem ļaujot pašiem iztēloties seno zemgaļu pilskalnu un piļu varenību pagātnē un mūsdienās.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

i:

Ozolnieku novads: Lauku sēta “Caunītes”

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

i:

Ozolnieku novads: Lauku sēta "Caunītes"

Lauku sēta „Caunītes” ar rūpīgi un gaumīgi iekoptu apkārtējo vidi Ozolnieku novadā izceļas ar latvisku tradīciju saglabāšanu, kopšanu un popularizēšanu. Senatnīgas lietas un amatu prasmes te lieliski „sadzīvo” ar mūsdienīgiem risinājumiem dažādās saimniekošanas jomās. Lauku sēta sniedz iespēju pabūt latviskā vidē un darboties atbilstoši gadskārtas ritmam un norisēm dabā. "Caunīšu" centrālā vieta ir klēts ar maizes krāsni, kurā katrs var izcept savu saldiskābmaizes kukulīti. Ikvienu viesošanās "Caunītēs" tiek iepriekš plānota, vadoties no izvēlētās apmeklējuma tēmas. Šādas pamatprogrammas ilgums ir 3 stundas, tās laikā bez maizes cepšanas papildus ir iespējams: dzirdēt īsu stāstījumu par mājas vēsturi un latviskās gadskārtas ritmu, malt graudus rokas dzirnavās, izmēģināt lupatu deķu aušanu trižuļu stellēs, izšūt latviskās zīmes, izdziedāt kādu dziesmu kokles pavadījumā vai iziet latvisku rotaļu. Iespēja izvēlēties arī citas programmas gan kā apmeklējuma pamattēmu, gan kā papildus tēmu pie maizes cepšanas, to atsevišķi saskaņojot. Piedāvātās tēmas parasti ir saistībā ar latviskās gadskārtas ritmu un konkrēto gadalaiku.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

RUNDĀLES NOVADS: Mežotnes pilskalna arheoloģiskais komplekss

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

RUNDĀLES NOVADS: Mežotnes pilskalna arheoloģiskais komplekss

Viens no lielākajiem un skaistākajiem Latvijas un zemgaļu pilskalniem, kura pakājē saskatāma senā ostas vieta, ir Upmales zemes centrs, slavenais Mežotnes pilskalns. No pilskalna paveras burvīgs skats uz Mežotnes muižu, un jaunās Mežotnes pils kompleksu. Arheoloģiskajā kompleksā ietilpst Mežotnes pilskalns un Vīna kalns, divi kapulauki un senpilsēta. Vīna kalns atrodas apmēram 500 m uz dienvidiem no Mežotnes pilskalna, uz to ved taka gar Lielupes senlejas krastu. Šeit, iespējams, atradās seno zemgaļu kulta vieta, bet 13.gs. pilskalnā kādu laiku bija apmetušies krustneši. Kāda teika stāsta, ka šeit laiku pa laikam parādās Dievgalds ar maizi un vīnu. Pirmās rakstītās ziņas par Mežotni atrodamas 12.gs. arābu ģeogrāfa Idrīsi pasaules kartes aprakstā (Brīvkalne 1960, 77). Mežotne minēta arī 13.gs. Indriķa un Atskaņu hronikās (IH 1993,239;AH 1988, 215), kā arī zemgaļu apdzīvoto teritoriju dalīšanas līgumos (ZS 2003, 83). Pēc 13.gs. rakstītajiem avotiem var secināt, ka Mežotnes pils ir zemgaļu novada Upmales (Opemele, Upemelle, Uppemel) politiski ekonomiskais centrs. Pie pilskalna dienvidaustrumu stūra, tā nocietinājumu pakājē Lielupes krastā atradusies senā ostas vieta. Pilskalns nocietināts ar diviem vaļņiem un grāvjiem. Pirmās koka aizsargkonstrukcijas Mežotnes pilskalnā uzceltas 9.gs. un turpmākajos gadsimtos daudzkārt nopostītas un atjaunotas. Arheoloģisko izrakumu gaitā konstatēts ka pilskalns apdzīvots no 8.-14.gs. Pilskalna plakumā, aizsargceltņu iežogā atradušās dzīvojamās un saimniecības ēkas. 1272.gadā Mežotnes pils tika nopostīta. 1321.gada aprīlī pēc Vartberges Hermana hronikas ziņām, pēc ordeņa mestra Gerharda no Jorkes rīkojuma Mežotnē tiek celta jauna koka pils, pēc 25 gadiem – 1346.gada aprīlī pili ieņēma un nopostīja lietuvieši (Caune; Ose 2004, 332). Mežotnes senpilsētas platība ir ap 13 ha.

Katru gadu maija trešajā sestdienā Mežotnes pilskalnā notiek festivāls, kas veltīts seno zemgaļu vēsturei. Apmeklējot šo festivālu varēsi, piemēram, iemēģināt roku seno amatu prasmju darbniecās, aplūkot seno ieroču kolekcijas, noklausīties aizraujošos vēstures speciālistu stāstos, iepazīties ar senās virtuves noslēpumiem un nogaršot uz ugunscura gatavotu maltīti. Pilskalns priecē arī ar iespēju izbaudīt dabas daudzveidību. Tajā izveidota “Spožās skudras taka” ar dažādām aktivitāšu iespējām. Šeit vari uzzināt par pilskalnā mītošajiem unikālajiem iemītniekiem – spožo skudru, lapkoku praulgrauzi, zalkti, vidējo dzeni, stārķi un sikspārni.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

TĒRVETES NOVADS: Tērvetes arheoloģiskais komplekss

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

TĒRVETES NOVADS: Tērvetes arheoloģiskais komplekss

Tērvete 13.gs. politiski - ekonomiskais zemgaļu centrs ar pilskalnu un senpilsētu, varenākais zemgaļu pilskalns un valdnieku rezidence. Tērvetes arheoloģiskajā kompleksā ietilpst četri pilskalni (Klosterkalns, Tērvetes pilskalns, Svētais kalns, Putnu kalns), pilsdrupas, senpilsēta un kapulauks, kura atrašanās vieta nav noteikta.. Visi pilskalni atrodas līdzās viens otram. Pirmo reizi Tērvetes vārds parādās 13.gs. rakstītajos avotos „Indriķa hronikā” (Thervetene, Tervethene, Terweten) saistībā ar 1219.gada notikumiem Zemgalē (XXIII, 4.nodaļa). Tērvetes pilī valdījuši zemgaļu valdnieki Viestards (Viesthardus, Vesthardus, Vestardus, Vester), Nameiķis (Nameise, Nameyxe, Nameise) un iespējams arī Šābis (Schabe).

Tērvetē veikti plaši arheoloģiskās izpētes darbi E.Brīvkalnes un F.Zagorska vadībā (1951-1959). Noskaidrots, ka Tērvete apdzīvota jau pirmajā gadu tūkstoī p.m.ē. Tērvetes pilskalns ierīkots Tērvetes upītes labajā krastā uz 17 – 19 m augsta zemesraga, kas austrumu pusē pārrakts ar grāvi, zemes uzmetot 7- 8 m augstā valnī. Pilskalnā atradusies zemgaļu koka pils ar aizsargkonstrukcijām, dzīvojamām un saimniecības ēkām (klētis, graudu maltuves, slieteņi), kā arī amatnieku darbnīcas. Ēkas apkurinātas ar akmens vai no māla, ķieģeļa mūrētām krāsnīm. Priekšpils plakumā un senpilsētā ap pilskalnu atradušās dzīvojamās un saimniecības ēkas. Līdz mūsdienām Tērvete saglabājusi savu varenumu, kur 13.gs. zemgaļi vadīja un organizēja cīņas pret krusta karotājiem. Tērvetes pilskalns saglabājis stāvās nogāzes un aizsardzības valni, kurš ir viens no lielākajiem Baltijas reģionā. Iepazīties ar Tērvetes arheoloģiskā kompleksa vēsturi var no pilskalna netālu esošajā Tērvetes 12.gs. koka pilī.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

TĒRVETES NOVADS: Silakalns- pilskalns

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

TĒRVETES NOVADS: Silakalns- pilskalns

Ja vilina daba un pastaigas, noteikti izlūkos jādodas uz maz pētīto, noslēpumaino Silakalnu jeb Augsto kalnu (arī Mežmuižas Silakalns, Pilātes kalns), kas ir lielākais Jelgavas novada pilskalns. Tas atrodas Augstkalnes un Vilces pagastu robežā, netālu no Lietuvas, apmēram 300 m uz dienvidiem no Sila kapiem. Interesanti, ka pilskalns atrodas aptuveni 15 km attālumā no zemgaļu centra - Tērvetes pilskalna, bet kādu nezināmu faktoru dēļ tas nav pieminēts 13.gs. rakstītajos avotos krusta karu sakarā. Vairāki vēsturnieki izteikuši pieņēmumu, ka Silakalns ir senais un ietekmīgais Silenes (latīņu: Sillene) zemes centrs. Zemgales dalīšanas līgumā 1254.gadā aprīlī minēti seši zemgaļu novadi, starp kuriem minēta arī Silene - seno zemgaļu zeme tagadējā Lietuvas ziemeļdaļā starp Žagares, Tērvetes, Upmales, Plānes un Medenes zemēm. Dienvidos Silenes zeme pletās līdz Upītes zemes robežām. Izstaigājot pilskalnu, varēs pamanīt, ka tas stiepjas 50 metru garumā un plešas 25-30 metru platumā. Uz austrumiem no pilskalna - tā pakājē atradās divas spēcīgi nocietinātas priekšpilis. Atradumi pilskalnā ļauj to datēt ar vēlo dzelzs laikmetu, bet atrastās keramikas lauskas liecina, ka pilskalns bijis apdzīvots jau 1.g.t.pr. Kr. beigām. Arheoloģiskās izpētes darbi pilskalnā nav veikti. Izvēloties šo galamērķi, jābūt vērīgam, jo nezinātājam nokļūšana uz šo vietu varētu sagādāt izaicinājumus - pilskalns atrodas mežā, ir apaudzis ar skuju kokiem un krūmiem, bet dienvidu un rietumu pusē pilskalnu ietver Babes purvs.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

TĒRVETES NOVADS: Tērvetes 12.gs. koka pils

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

TĒRVETES NOVADS: Tērvetes 12.gs. koka pils

Ar Tērvetes vārdu lepojas varens zemgaļu centrs, kas Latvijas teritorijā visilgāk - līdz pat 13.gs beigām - cīnījās par savu politisko un ekonomisko neatkarību. Latviešu tautai Tērvetes pilskalns ir svarīgs kultūrvēsturisks piemineklis, jo tas kalpo kā seno zemgaļu neatlaidīgā rakstura un nelokāmā gribasspēka liecinieks. Tērvete plaši aprakstīta 13.gs. saistībā ar krusta kariem Baltu apdzīvotajās teritorijās. Tērvetes pilī reiz valdījuši diženi zemgaļu valdnieki Viestards (Viesthardus, Vesthardus, Vestardus, Vester), Nameiķis (Nameise, Nameyxe, Nameise) un, iespējams, arī Šābis (Schabe).

Lai aci pret aci sastaptos ar liecībām par zemgaļu dzīvi, to valdniekiem un sajustu pagātnes varenības dvesmu, aicinām apmeklēt Tērvetes 12.gs.koka pili, kas atrodas Tērvetē, 300 metru attālumā no slavenā Tērvetes pilskalna un kuras rekonstrukcija balstīta uz arheoloģisko izpētes materiālu bāzes. Pilī izvietots Baltijā unikāls un plašs zemgaļu materiālās kultūras eksponātu klāsts. Apskatei pils ir atvērta kopš 2013. gada rudens. Rekonstruētās Tērvetes pils aizsardzības konstrukcijas, saimniecības un dzīvojamās ēkas plānojums atbilst Tērvetes pilskalnā arheoloģiskās izpētes laikā konstatētajam izvietojumam. Koka pils celta guļbūves tehnikā ar stūros salaistiem pakšiem atbilstoši 12.gs. būvniecības tradīcijām, tās augstākais tornis sasniedz 14 metru augstumu. Pils izstāžu telpās iespējams iepazīties ar tematiskām ekspozīcijām par zemgaļu rotām, bruņojumu, saimniecības un sadzīves priekšmetiem un vēsturi. Pirmajā stāvā var apskatīt Tērvetes vēstures muzeja ekspozīciju ar oriģinālām dzelzs laikmeta zemgaļu arheoloģiskām rotām, savukārt pils zālēs aplūkojama Tērvetes pils keramikas trauku un zobenu atdarinājumu kolekcija. Torņa ekspozīcijas zālē aplūkojama bagāta rotu atdarinājumu kolekcija un zemgaļu apģērbu rekonstrukcijas. Pils pagalmā katru gadu augusta otrajās brīvdienās tiek rīkoti ikgadējie zemgaļu svētki, kuros piedalās dalībnieki un viesi no kaimiņvalstīm. Senos stāstus glabā līdzās esošais Tērvetes pilskalns, Svētais kalns un Klosterkalns.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

VECUMNIEKU NOVADS : Bārbeles sēravots

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

VECUMNIEKU NOVADS : Bārbeles sēravots

Bārbeles sēravots ir sena kulta vieta, kas minēts arī senos nostāstos. Iecavas upes tuvumā, nelielā gravā atrodas Bārbeles sēravots. Izvietojies pagasta rietumos uz dienvidiem no Bārbeles ciema Iecavas labajā krastā netālu no Dzērvītes ietekas. Literatūrā minēts, ka šis avots bijis viens no spēcīgākajiem zināmajiem minerālūdens avotiem Latvijā. Cilvēki, nākdami pie avota ārstēties, atstāja pie tā savu apģērbu, ticēdami, ka līdz ar drānām pie avota paliek slimības, sāpes un ciešanas.

Mazmineralizēts sērūdeņradi, kā arī kalcija un nātrija sulfātus saturošs avots ar lielu izplūdes atdevi (debitu). No 2 m dziļas karsta piltuves avots ieplūst Iecavā pa 100 m garu strautu. Rakstu avots minēts kopš 1739. gada, kad pēc hercoga Pētera Bīrona pavēles tur izpirkta zeme un ierīkota sērūdens vannu dziedniecības iestāde. 18. gadsimtā Bārbeles sēravots bija slavenākā šāda tipa dziedniecības iestāde Latvijā. 20. gadsimtā, to nomāja Latvijas sieviešu palīdzības korpus, iekārtojot procedūru ēku un viesnīcu. Dziednīca izpostīta 2. pasaules kara laikā. Mūsdienās populārs tūrisma objekts. To var uzskatīt par vienu no senākajām Latvijas kūrvietām, kas pazīstama kopš Kurzemes hercoga Jēkaba valdīšanas laika. Par to liecina fakts, ka 18.gs. sākumā Ernsts Johans Bīrons pie Bārbeles sēravota bija iecerējis lielas peldu mājas celtniecību. Tā gan nav īstenojusies. 19.gs. avota ūdenī sērūdeņraža koncentrācija samazinājās, pašlaik avots savas brīnumainās spējas ir zaudējis. Avots iztek no 6,8 metru dziļas akas, kas kaut kad ir izurbta to labiekārtojot. Bārbeles senā pastāvēšanas vēsture apliecina, ka arī senie zemgaļi šeit ārstējās un izmantoja šo avotu veselības uzlabošanas nolūkos.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

i:

Aizkraukles novads : Melķitāru muldakmens

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

I:

Aizkraukles novads: Melķitāru muldakmens

Izcils, populārs un ainavisks, kultūrvēsturiski un arheoloģiski nozīmīgs dižakmens. Saukts arī par Upurakmeni un Velna akmeni, atrodas Aizkraukles pagastā. Nedaudz pirms Augstkalnu pieturas no Rīgas – Daugavpils šosejas pa kreisi atzarojas samērā paliels lauku ceļš, kas pie Paparžu mājām šķērso dzelzceļu. 3km aiz dzelzceļa pa kreisi no ceļa, plašā morēnas līdzenumā, agrākā Muldas purva (tagad pļavas) malā redzams Melķitāru muldakmens. Akmens kopš senatnes izmantots dažādiem rituāliem kā kulta vieta, senie nostāsti tam piedēvē dziednieciskas spējas. Senāk muldveida iedobumā, kas atrodas dižakmeņa pašā augšā, par ārstēšanos ļaudis metuši muldā sīkas monētiņas. Lai piekļūtu pie muldas, granīta blūķim sānos iecirsti vairāki robi pakāpieniem, kā arī - pieslietas koka trepes. Senāk te auguši lieli ozoli un ļaudis ik gadus uz šī Muldakmens ziedojuši arī pirmā kūluma labību, arī vārpas, sviestu un pienu.

Arheoloģiskajos pētījumos 1973.gadā tika atklāts, ka ap to atrodas daudz ogļu no seniem uguns kuriem un dedzis māla klājums. Vietējie nostāsti, kas stiepjas senā sēļu pagātnē, vēsta, ka Melķitāru Muldakmens kā kulta vieta izmantots līdz pat 19.gs vidum. Baronese Anna fon Šulca izsolījusi kādas mājas tam, kas šo akmeni atgādās Aizkraukles muižā pie pils, taču nevienam tas nav bijis pa spēkam. Pieminekļu valdes aizsargājamo objektu sarakstā iekļauts 1928. gadā, Padomju Latvijas arheoloģisko pieminekļu sarakstā 1957. gadā, bet ģeoloģisko pieminekļu sarakstā 1977.
gadā.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

:

Aknīstes novads: Saltupes svētavots

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

:

Aknīstes novads: Saltupes svētavots

Lai veldzētos ceļojumā pa sēļu zemēm, skaistā un ainaviskā vietā jāuzmeklē Saltupju svētavots. Saltupju svētavots, liels dzelzs avots, kas iztek dziļā pamatkrasta gravā un no kreisā krasta ietek Dienvidsusējā. Avots izplūst trijās vietās. Ar ūdeni bagātais avots veido par Saltupi sauktu strautu, kas pēc pārsimts metriem ietek Dienvidsusējā.

Avota ūdenī esošie dzelzs un sēra savienojumi piešķir tam specifisku sēra piegaršu un ir iekrāsojuši straucha gultni rūsganā krāsā. Saltupju svētavota gultnē 3.5 m no lielākā avota iztekas, atrodas akmens ar dabīgu, lēzenu iedobumu virsmā.

Akmens, domājams, atrodas savā sākotnējā vietā. Nostāsts vēsta, ka tas ir ziedojumu akmens. Saltupju avots tiek uzskatīts par kulta vietu un tam piešķirts vietējās nozīmes aizsargājama arheoloģiska pieminekļa statuss. Avota apkārtnē gan nav arheoloģiski pētīta. Publicētajos avota aprakstos tiek pieminētas pie avota senatnē sēļi veica rituālas darbības, piemēram, sejas mazgāšana tajā Lieldienu rītā, pie avota iztekas esoša akmens izmantošana rituālos, monētu un citu sīku priekšmetu ziedošana u.tml.

Mūsdienās ir radīts pieņēmums par pie avota gravas augošu liepu kā kulta liepu, kas ir interesants, ainavisks koks, bet, spriežot pēc tā apkārtmēra, ir daudz jaunāks nekā dažos tūristiem domātos aprakstos ticis minēts. Drošas ir ziņas, ka avots bijis apkārtnē plaši pazīstams veselības avots. Ziņas par to, ka cilvēki dzelzs un sēra savienojumiem bagāto ūdeni izmantojuši veselības uzlabošanas nolūkiem, ir gan no 20. gs. sākuma, gan arī no 19.gs.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

JĒKABPILS NOVADS: Dignājas pilskalns

www.celotajs.lv

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

:

JĒKABPILS NOVADS: Dignājas pilskalns

Viens no ievērojamākajiem sēļu pilskalniem ir Dignājas pilskalns. Pilskalns atrodas iepretī Jersikas pilskalnam Daugavas otrā krastā, un pēc speciālistu vērtējuma līdz 10. gadsimtam Dignāja bija nozīmīgāka par Jersikas pili, Livonijas konfederācijas ordeņa laikā dēvēto “ķēniņa citadeli”, kura visur tika minēta kā galvenais pārvaldes un garīgās dzīves centrs Latgalē. Dignājas pilskalnā jau kopš 1.g.t.p.m.ē. eksistējusi nocietināta apmetne. Dignājas pilskalns atrodas 300 m attālumā no Daugavas pie Kusiņu un Bāliņu mājām. Dignājas pilskalns rakstītajos avotos pirmo reizi minēts 1366. gada dokumentos saistībā ar Rīgas arhibīskapijas Dignājas viduslaiku pili (hus Dubbena), kas atradusies Dignājas apkārtnē, taču ilgi nav pastāvējusi. Viena no versijām, ka šī pils bija atradusies senajā Dignājas pilskalnā. Dignājas pilskalns ierīkots lielāka kalna dienvidu daļā. Kalns orientēts DR-ZA virzienā un ziemeļu pusē ir tikai 3-5 m augsts, tāpēc tā nogāžu malas ir mākslīgi nostāvinātas. Pilskalna ziemeļaustrumu pakājē ir plašs terasveidīgs laukums, kurā tika konstatēts kultūrslānis. Tā, iespējams, varētu būt Dignājas pils priekšpils teritorija. Pirmo reizi pilskalnu literatūrā 1892. gadā pieminējis Augusts Bīlenšteins. Dignājas pilskalna aprakstu un uzmērījumus 1926. gadā publicēja Ernests Brastiņš. 1939. gadā Elvīras Šnores vadībā pilskalnā tika veikti arheoloģiskie izrakumi. Šo arheoloģisko izrakumu rezultātā pilskalnā tika iegūts ap 700 senlietu. Iegūtie atradumi pārstāv agro, vidējo un vēlo dzelzs laikmetus. Vēlākie atradumi attiecas uz 13. gadsimta sākumu. Vēlajā dzelzs laikmetā pilskalna aizsargbūves atradušās pilskalna malās, par to, ka pilskalna plakumā atradušās dzīvojamās ēkas, liecina plakumā atklātās māla kleķu krāšņu un pavardu paliekas. Saglabājušies nostāsti, ka zem pilskalna bijusi pazemes eja, kas to savienojusi ar Jersikas pilskalnu otrpus upei. Tāpat tā apkārtnē agrāk novērotas dažādas neparastas parādības. Tā kā pilskalns nav apaudzis ar kokiem, no tā paveras skaista ainava uz Daugavas ieleju.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

:

JĒKABPILS NOVADS: Jēkabpils Vēstures muzeja Brīvdabas nodaļa “Sēļu sēta”

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

:

JĒKABPILS NOVADS: Jēkabpils Vēstures muzeja Brīvdabas nodaļa “Sēļu sēta”

Daugavas kreisajā krastā izveidojusies Jēkabpils Vēstures muzeja Brīvdabas nodaļa “Sēļu sēta”. Muzeja ekspozīciju veido septiņas 19.gadsimta Augšzemes lauku celtnes – dzīvojamā māja, graudu klēts, mazā klēts, rija, kalve, vējdzirnavas un pirts, apskatāmi arī Sēlijas novada vidēji turīga zemnieka 19.gadsimta darba rīki un sadzīves priekšmeti. Muzejs atrodas Jēkabpils pilsētas centrā un ir izvietojies parka teritorijā. Jēkabpils Vēstures muzeja Brīvdabas nodaļu “Sēļu sēta” sākts veidot 1952.gadā, bet šo teritoriju muzejs pārņēma jau 1949.gadā. Pirmā ēka, kas 1952.gadā pārvesta uz Sēļu sētu, ir klēts no Aknīstes apkārtnes “Skārdupēm”. Pārējās ēkas pārvestas laikā no 1953. līdz 1958.gadam. Sēļu sēta ir iecienīts Jēkabpils pilsētas viesu tūrisma apskates objekts, klusa atpūtas vieta pilsētas iedzīvotājiem un sadziedāšanās, sadancošanās vieta dažādu Latvijas novadu folkloras kopu dalībniekiem. Muzejā ir iespējams izmēģināt dažādus lauku darbus – malšana, vērpsana un kalšana.

Sēļu sētā norisinās dažādi tematiskie pasākumi un izstādes. Sēļu sētā var pieteikties uz dažādām izglītojošām programmām: “Kad medus kūst uz mēles”, “Amatnieku darbi”, “Senās spēles”, “Precības”, “Krustabas”, “Sēļu māte sieru sēja”, “Gaisma pašu rokām”, “Siera stāsts” u.c.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

:

NERETAS NOVADS: Jāņa Jaunsudrabiņa muzejs "Riekstiņi"

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

:

NERETAS NOVADS: Jāņa Jaunsudrabiņa muzejs "Riekstiņi"

Muzejs ir bagāts ar sadzīves un saimniecības priekšmetiem kuru izcelsme saistāma ar sēļu materiālo kultūru aizvēstures periodā. Muzeja arhitektūra un celtniecības paņēmieni atspoguļo senās tradīcijas un amatniecības prasmi Sēlijas novadā. Jāņa Jaunsudrabiņa muzejs „Riekstiņi” atrodas 7 km no Neretas ciemata - Aknīstes virzienā; iekārtots kultūras pieminekļa – sensētas „Riekstiņi” saimniecības ēkā (celta 19.gs. sākumā, restaurēta 1977.g.). Muzejs atvērts 1967.gadā gleznotāja un rakstnieka Jāņa Jaunsudrabiņa (1877-1962) 90.dzimšanas dienā. Gleznotājs un rakstnieks savu bērnību pavadījis viensētā "Riekstiņi", kur joprojām saglabāties 19.gs veidols - „Baltajā grāmatā” tēlotā pasaule. Pamatekspozīcija iepazīstina ar Jaunsudrabiņa dzīvi un daiļradi - te skatāmas viņa grāmatas, gleznas, fotogrāfijas, personīgās lietas, bet 19. - 20. gs. sākuma sadzīves priekšmeti, kas iegūti Neretas pagasta un tuvākās apkārtnes viensētās, dod ieskatu par tā laika sadzīvi lauku sētā. Vasaras periodā papildus ekspozīcijai skatāmas lietišķās mākslas izstādes. Pastaigu takas "Riekstiņu" apkārtnē ved gar dabā iezīmētiem kultūrvides objektiem - vietām, kas minētas "Baltās grāmatas" tēlojumos. Vasaras periodā papildus ekspozīcijai skatāmas lietišķās mākslas un mākslas izstādes. Muzejā regulāri notiek dažādi pasākumi (Mākslas dienas, Dzejas dienas, Jaunsudrabiņa atcere, gadskārtu svētki, Muzeju nakts u.c), mācību stundas.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

JĒKABPILS NOVADS: Amatniecības centrs "Rūme"

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

:

JĒKABPILS NOVADS: Amatniecības centrs "Rūme"

Amatniecības centrs "Rūme" ir vieta, kur vienmēr kāds rosās, kur top māla trauki, dekoru vai plastikas, tiek uzausta sedziņa, izgrebts kāds koka rīks kur un vieta, kur tiek kopti, izzināti un pētīti senie sēļu amati. Šī ir vieta, kur laiku pa laikam satiekas sēļu amatnieki gan vietējie Latvijas, gan kaimiņu Lietuvas, lai kopā nodotos savām radošajām prasmēm, cits citu pamācot un radot skaistus mākslas darbus. Amatniecības centra biedru misija ir, izzinot un restaurējot seno amatu rīkus, prasmes un tradīcijas, saglabāt sēļu kultūrvēsturisko mantojumu, radīt un vairojot interesi par šiem arodiem gan Latvijā, gan aiz tās robežām. Vissenākais vērtību radīšanas veids ir dabas matērijas pārveidošana cilvēkiem noderīgā veidā, kas lika pamatus senajiem amatiem un amatniecībai. Vissenākās sēļu amatu prasmes ir dziļi iesakņojušās latviešu un lietuviešu tautas dzīvē. Senvēstures un iepriekšējo paaudžu meistaru iedvesmoti, daudzu arodu pratēji Latvijas un Lietuvas robežas abās pusēs dažādos materiālos darina acīm un sirdij tīkamas, praktiski izmantojamas lietas. Pateicoties keramiķes Andas Svarānes iniciatīvai un uzņēmībai, Zāses pašvaldības un citu domubiedru atbalstam tiek izzināta, saglabāta un popularizēta seno Sēļu kultūra. Šeit ikviens ir laipni gaidīts ne tikai apskatīt centra darbu veikumu, bet arī darboties pats, apgūt jaunas prasmes un jauki un radoši pavadīt laiku, jo „Rūme” ģimenēm un tūristiem piedāvā radošās darbnīcas keramikā, tekstila apgleznošanā un kokapstrādē. Amatniecības centrā katru vasaru notiek mākslinieku plenēri.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

KOKNESES NOVADS: Latvijas bīskopības vēstures muzejs

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

:

KOKNESES NOVADS: Latvijas bīskopības vēstures muzejs

Dravniecība un bīskopība ir viena no senākajām tautsaimniecības nozarēm, kuras pirmsākumi meklējami aizvēstures periodā. Ar bīskopību aktīvi nodarbojušies gan sēļi, gan zemgaļi. Latvijas Bīskopības vēstures muzeju atklāja 1984.gadā kādreizējās Bīskopības Izmēģinājumu stacijas ēkas otrajā stāvā, bet pirmo stāvu atdeva skolas mācību dravas darba telpām. Muzejs tika izveidots vēsturiski senākajā, ar racionālo bīskopību saistītajā vietā- Vecbebras, blakus 1922. gadā atklātajai Bīskopības-dārzkopības skolai Vecbebru muižā. Tādējādi Bīskopības vēstures muzejs ir nesaraujami saistīts ar izglītības iestādes vēsturi Pēdējās simtgades laikā bīskopība ir radikāli mainījusi savu tehnoloģisko veidolu, taču praktiski nemainīga ir palikusi tās būtība- pašas bites un darbs pie tām. Bīskopju darbarīku arsenālā nākuši jauni materiāli un lieljaudas iekārtas, kuru izvietošanai ikviena muzeja telpas būtu par šaurām. Taču tās pamatvērtības, kas apgūstamas ikvienam jaunajam, topošajam bīskopim, ir labi ievietotas muzeja ekspozīcijā un izmantojamas arī mācību procesā. Muzeja dārzā atrodas mācību drava un bišu vākumu ir iespējams degustēt, vai nu tradicionāli ar rupjmaizi un pienu, vai svaigiem gurķiem, āboliem u.t.t. Latvijas Bīskopības vēstures muzeja misija nav tikai izglītēt sabiedrību par bīskopību un bišu ražotajiem produktiem, bet arī informēt par bitēm un bīskopības attīstību Latvijā.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

KOKNESES NOVADS: Biedrības “Baltaine” radošā māja Koknesē

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

:

KOKNESES NOVADS: Biedrības “Baltaine” radošā māja Koknesē

Radošajā mājā biedrība „Baltaine” organizē seminārus, kursus un nodarbības par latviešu gadskārtu svētkiem, ģimenes godiem, rīko kulinārā mantojuma meistarklases, kā arī mūzikas instrumentu spēli un rāda dažādus rokdarbus – pīšanu, adīšanu, tamborēšanu un šķeterēšanu. Saimnieces gatavo gardas putas, zupas, zāļu tējas, cigoriņu kafiju un cep plātsmaizes un pīrāgus. Te var mācīties dančus, iet rotaļās un dziedāt. Piedāvā kāzu uzvedumus. Radošā māja “Baltaine” piedāvā svinēt tradicionālos gadskārtu svētkus – Meteņus, Lieldienas, Ūsiņus, Jāņus, Miķeļus, Ziemassvētkus, organizēt godus – krustabas un mārtošanu. Biedrība amatniecības darbnīcas piedāvā apgūt dažādus senos sēļu amatus: vērpsanu, šķeterēšanu, tamborēšanu, adīšanu un izšūšanu. Biedrības telpās var noklausīties seminārus par latviešu tradicionālajiem svētkiem, godiem, spēlēm, rotaļām un dančiem. Radošās mājas biedri piedāvā kokles, ermoņikas, blokflautas, mandolīnas spēles apmācību, kā arī spēļu un rotaļu pasākumus. Biedrības biedri kopj, izzina, un plašākai sabiedrībai demonstrē, popularizē latviešu, tajā skaitā sēļu, tradicionālo kultūru. Biedrības “Baltaine” telpās darbojas folkloras kopa “Urgas”, kas ir “Baltaine” biedru kaimiņš un sadarbības partneris.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

:

SALAS NOVADS: Sēlpils pilskalns

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

:

SALAS NOVADS: Sēlpils pilskalns

Sēlpils pilskalns ir senās Sēlijas valdnieku pils un sēļu politiski-ekonomiskais centrs, kurš mūsdienās atrodas uz salas Daugavas upē. Sēlpils (latīņu: Castrum Selonum) ir sens sēļu pilskalns, kas pirms Pļaviņu HES izbūves atradās uz dolomīta erozijas palikšņa Daugavas kreisā krasta kraujā. Šodien acīm paveras vien neliela daļa vēlākos laikos celtās Sēlpils pils pilsdrupām. Sēlpils ar koka pili līdz 13.gs.sākumam bija sēļu zemes centrs ar novadu, kurā ietilpa vairāki ciemi. Sēlpils pilskalns no 6. līdz 12.gadsimtam bija nozīmīgs Sēlijas politiskais un militārais centrs.

1208.gadā Sēlpili iekaroja Zobenbrāļu ordenis, un šī teritorija nonāca Rīgas bīskapa varā. Pirms Pļaviņu HES izbūves Sēlpils pilskalnā no 1963. līdz 1965.gadam tika veikti arheoloģiskās izpētes darbi Elvīras Šnores un Annas Zariņas vadībā. Zem Sēlpils ordeņa pils mūra drupām konstatēti baltu tautām raksturīgi atradumi, attiecināmi uz 1. g.t.p.m.ē. No apmēram 5. gadsimta Sēlpilī konstatējams kultūrslānis ar sēļiem raksturīgiem atradumiem. Intensīvāka dzīve Sēlpilī norisinājās 10. - 12. gadsimtā, kad tika apdzīvots viss pilskalna plakums. Zem mūra pils drupām konstatētas arī šī laika pilskalna vaļņa paliekas. Tā tuvumā atsedzas 5x5 m lielu dzīvojamo ēku un 3x3 m lielu saimniecības celtnu pamati. Arheoloģiskajos izrakumos šeit tika iegūtas Latvijā vissenākās liecības par cilvēku – vācu mūra pils un sēļu koka pils slāņos bija iejauktas krama šķīlas, kasīkļi un bultu uzgaļi, kas pēc formas attiecināmi uz paleolīta, jeb senākā akmens laikmeta beigu posmu (datējami ar apmēram 9.gadu tūkstoši pirms mūsu ēras). Augšējā, mūra pils, slānī (13.–17.gadsimts) atsegts četrstūrveida tornis ar apakšzemes eju, sardzes telpa un priekšpils uzbērums (augstums 12 m). 13.-17.gadsimta kapsētā atsegti 234 apbedījumi. Pilskalna apkārtnē daudz senkapu. Iepretim Sēlpils pilskalnam. Mūsdienās Sēlpils sala atkarībā no ūdenskrātuves ūdenslīmeņa atrodas 2 m virs ūdens. Nelielajai saliņai, kas var sasniegt līdz 150m garumu, var piekļūt vien ar laivu vai apskatīt to no Daugavas krasta. Daugavas pretējā krastā atrodas Oliņkalns — viens no plašākajiem Latvijas pilskalniem. Mūsdienās Sēlpils sala atkarībā no ūdenskrātuves ūdenslīmeņa atrodas uz līdz 2 m virs ūdens (pilsdrupas ir zem ūdens, klāt var piekļūt ar laivu vai apskatīt no Daugavas krasta), garumā var sasniegt līdz 150 m.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti :

VIESĪTES NOVADS: Stupeļu pilskalns

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti :

VIESĪTES NOVADS: Stupeļu pilskalns

Dabas baudītājiem un pastaigu cienītājiem interesants šķitīs viens no lielākajiem Sēlijas vēsturiskā novada pilskalniem - sēļu Stupeļu pilskalns. Stupeļu pilskalns ir varenākais sēļu pilskalns. Tas ir ir savrups, iegarens, austrumu – rietumu virzienā orientēts, 30 metrus augsts, kokiem apaudzis un atrodas Rites pagastā. Tā nogāzes mākslīgi paaugstinātas, vērojamas divu terašu pazīmes. Zinātnieki uzskata to par tādu kā sēļu zemes centru pirms krustnešu ienākšanas.

Pilskalnu apņem ap trīs hektārus liela apmetne. Tā ziemeļrietumu pakājē atrodas liels akmens.

Stupeļu pilskalna ievērojamais stāvoklis iespējams saistāms ar tā centrālo stāvokli, ģeogrāfisko novietojumu attiecībā pret pārējām sēļu zemēm. – tas atradās sēļu apdzīvotās teritorijas centrā ar salīdzinoši lielu teritoriju un iespaidīgiem cilvēku resursiem, ļaujot attīstīt panākumiem bagātu tirdzniecību un pārraudzīt ceļu no Sēlpils uz Sēlijas dienvidu apgabaliem un Lietuvu.

20. gadsimta 70. gados veikti plaši arheoloģiskie izrakumi. Pilskalna apkārtnē dažādos laikos atrastas senlietas – riņķi ar pakariņiem, bronzas krustiņi, krūšu saktas, sprādzes, roku riņķi un pat valdnieka kronis, šķiet, bronzas vainags.

Nozīmīgākais atradums bija damascēta šķēpa uzgalis – liecība, ka šeit pastāvējusi vietējā metāla (dzelzs) ieguve un šejienieši pazinuši Damaskas tēraudu. Šī tehnoloģija pazīstama kopš 3. gadsimta. Visvairāk šādus šķēpus lietoja 11.–14. gadsimtā un pavisam Latvijā atrasti 271 tādi šķēpa uzgaļi, bet šis ir vienīgais Jēkabpils novadā. Stupeļu pilskalns pieder pie terasēto pilskalnu tipa. Tas ir viens no lielākajiem sēļu pilskalniem ar plakuma platību 3400 kvadrātmetri. Arheologi atzīst, ka te bijusi plaša senpilsēta - apmēram trīs hektāru platībā, kas uzskatāma par sēļu zemes centru. Pilskalna apbūvē un nocietinājumu sistēmas attīstībā izdalāmi divi periodi: a) agro metālu laikmets (pirmais gadu tūkstotis pirms mūsu ēras un mūsu ēras sākums); b) vēlais dzelzs laikmets (10.–13. gadsimta sākums). Izvēloties šo galamērķi, jābūt vērīgiem, jo nezinātājam nokļūšana uz šo vietu varētu sagādāt izaicinājumus.

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

VIESĪTES NOVADS: Viesītes muzejs “Sēlija”

Pētījuma ietvaros atlasītie zemgaļu kultūrai raksturīgie objekti

VIESĪTES NOVADS: Viesītes muzejs “Sēlija”

Viesītes muzeja „Sēlija” pārstāv Viesītes novada un Sēlijas kultūrvēstures mantojumu, iemūžinot sēļu cilts vārdu, rosinot saglabāt un nostiprināt sēlisko pašapziņu novada ļaudīs. Viesītes muzeja „Sēlija” teritorijā atrodas Amatniecības centrs. Šajā centrā ada latviešu tautiskās zeķes un cimdus, tamborē, auž un izšuj, savos darbos iestrādājot senču ornamentus un zīmes. Strādā ar dabīgiem materiāliem – vilnu, linu, kokvilnu. Galdniecībā nodarbojas ar kokapstrādi. Viesītes pilsēta ir izveidojusies, pateicoties šaursliežu dzelzceļa izbūvei, tādēļ izveidots Mazā Bānīša komplekss, kas atrodas kādreizējā Viesītes depo atrašanās vietā. Mazā Bānīša parks ir populārākā muzeja nodaļa. Muzeja teritorijā ietilpst Sēlijas māja (ekspozīcija par kultūrvēsturisko novadu – Sēlija) un Tūrisma informācijas punkts, bijusī Viesītes depo lokomotīvu remontdarbnīca. Vasaras sezonā atvērta arī „Vasaras istaba Sēlijā”, kur apskatāmi seni sadzīves priekšmeti un darbarīki. Netālu no Mazā Bānīša kompleksa – iepretim bijušajai Viesītes stacijas ēkai atrodas vienīgais Latvijā saglabātais šaursliežu dzelzceļa posms ar ūdenssūkni. Medicīnas profesora Paula Stradiņa piemiņas ekspozīcija atrodas bijušajā Eķengrāves pagastskolā, kas celta 1880. gadā.

Nemateriālā mantojuma stāsti, kurus var piedzīvot mūsdienu Zemgalē

- ☐ Zemgaļi
- ☐ Sēļi
- ☐ Bagātā zemgale – Dobes pilskalns
- ☐ Garozas kauja
- ☐ Latvju varenākā pils – Tērvete
- ☐ Nameja gredzens
- ☐ Ormaņkalns dūmakā zilgā
- ☐ 9.-12.gs. sēļu rotas un apģērbs
- ☐ Sēļu apbedīšanas tradīcijas
- ☐ Sēļu pilskalni
- ☐ Kauja pie Saules
- ☐ Neatbildētie vēstures jautājumi, ko slēpj Sila kalns
- ☐ Skaistākās Baltu rotas – Zemgalē

- ☐ Upmales zemes centrs – Mežotne
- ☐ Zemgaļu lielākā svētvieta pie Zebrus ezera
- ☐ Zemgaļu osta
- ☐ Zemgaļu svētki
- ☐ Zemgaļu tirdzniecības nami Eiropā
- ☐ Zemgaļu valdnieki Viestards, Šābis un Nameiķis

Paldies par uzmanību !

